

blod men vägrar lyssna till och överväga argument och konsekvenser ger utifrån en sådan autonomiuppfattning inte uttryck för sin autonomi.

Motsäger vetenskapen

Då Jehovas vittnens uppfattningar på avgörande punkter motsäger vetenskapliga rön bör en sådan patient noggrant informeras om detta och om konsekvenserna av sitt beslut. Inte minst bör vittnet ges utrymme för att tänka igenom hur

Bör man alls diskutera religiösa övertygelser med ett Jehovas vittne? Utifrån integritetsprincipen kan det förefalla naturligt att svara nej. Det finns dock en hel del som talar för att söka påverka.

de olika uppfattningarna i hennes livsåskådning hänger samman. Det finns nämligen skäl att tro att människan strävar efter att omfatta en livsåskådning som är sammanhängande. Eftersom epistemologisk eller teologisk sakkunskap inte kan krävas av läkare bör sådan information främst ges skriftligt på vetenskaplig grund. Framtagandet av sådant material är en angelägen uppgift.

Värnar autonomi

Av central betydelse är värnandet av reell autonomi. Vittnets övertygelse bör ytterst accepteras. De åtgärder vi förespråkar och som vittnen säkerligen kan uppleva som olustiga och som ett ifrågasättande av deras rätt att själva bestämma över sina liv – att inte med automatik acceptera vad vittnens blodkort säger och att samtala om rimligheten i deras tro – vill vi motivera med att de i själva verket värnar autonomi, samtidigt som de tar hänsyn till såväl personalens ut-satta situation som till sjukvårdens uppgift att ge bästa möjliga vård.

Referens

1. Socialstyrelsen och läkaresällskapets etikdelegation: Nej till blodtransfusion bör respekteras om patienten är klar över följderna. Läkartidningen 1989;86:450-1.

Så kan läkemedelsnotan minskas

■ Många »intressanta« piller är mycket billiga. Det känner missbrukarna till. Det finns en ekonomisk reglering för utköp på recept; man får göra ett nytt läkemedelsuttag först när det gått 2/3 av den tid som det förra uttaget avses räcka, beräknat efter doseringen på receptet. Men betalar jag själv kan jag i princip köpa ut allt på en enda gång på ett itererat recept. Som apotekspersonal har vi ingen möjlighet att hindra detta.

Expeditionsintervall

Har däremot läkaren skrivit expeditivintervall på receptet gäller detta som övergripande regel. Då får man inte köpa före intervalldatum ens om man betalar själv. Då kan vi enkelt hänvisa till läkaren, och för missbrukarna blir livet lite mer komplicerat.

Exempel från vardagen

Från vardagen vill jag också ta upp en annan praktisk följd av läkemedelsför-månen: Om läkaren konsekvent skrev provförpackning och expeditivintervall skulle förmodligen läkemedels-

notan sjunka en hel del. Det är nämligen inte bara missbrukare som utnyttjar systemet.

Det gäller »Svensson« också med sina blodtrycks-, diabetes-, blodfettssänkande- eller astmamedel. Trots att många tycker att läkemedlen är alldeles för dyra köper de konsekvent ut sina 3-månadersransoner efter 2 månader, ibland på *dagen* efter 2 månader.

På 6 månader har de alltså fått ut läkemedel för ett helt år. Detta i förhoppning att utnyttja frikortsregeln. Vill det sig sedan illa måste de byta läkemedel, och allt måste gå till destruktion. Något för läkare att tänka på.

Dois Liedman

receptarie, Malmö
Dois.Liedman@apoteket.se

PS. Den enda nackdelen med expeditivintervall är att det *kan* ställa till problem för vårdpersonal som delar i dosetter till sina vårdtagare. Är expeditivintervall för snävt kan de inte dela för 14 dagar framöver.

Medicinsk orm med många förklaringar

■ I Läkartidningen 51–52/01 (sidan 5929) frågar Anders Förberg efter besök i Pergamons Asklepeion hur det var med Asklepiosormens syfte. Kunde ormen användas terapeutiskt och hur var det med ormgiftet?

Många förklaringsförsök

Den ormslingrade stavens dunkla förflutna har haft många tydningar. Ace Renander skrev 1962 om ormen som kommer ut ur jorden medförande många läkande ämnen. Ormkött ingick som viktig beståndsdel i universalmidlet Teriak. Skinnömsningen ansågs vara ett tecken på odödlighet.

I apotekssymbolen spottar ormen ej gift utan matas av Hygiea med honung. Åt ormen var det ett tecken på hälsa och framgång. Ormgiftet användes som motgift enligt kung Mithridates recept. Det ansågs också ha hallucinatoriska effekter – innehåller meskalin. Detta enligt Folke Henschen som tillsammans med Stig Holm i Nordisk medicinhistorisk tidskrift 1972 hävdade dels att Asklepios hade Imhotep som förebild, dels att Moses kopparorm pekade fram mot Asklepiosstaven.

De hänvisade till Casper Bartholin som på 1600-talet påpekat att de i 4:e Mosebok omtalade ormarna i själva verket var masken *Dracunculus medinen-*

Ormen lever vidare i högönsklig välmåga, den pryder exempelvis Läkarförbundets slips!

sis. Moses kopparorm botade maskangrepp vid passerandet under uttåget ur Egypten.

Den hade också ett undervisningssyfte. Då masken började tränga ut genom huden skulle den försiktigt lindas upp på en sticka. Slets masken av blev följden svåra inflammationer, i Exodus skildrade som »eldormar«. I Grekland fanns icke masken; stickan med masken blev staven med ormen.

Tomas Gejrot

docent i medicinens historia, Åhus